

Doç. Dr. Buğra Genç

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi

Laboratuvar Hayvanları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi ve Sosyolog

3 KASIM DÜNYA TEK SAĞLIK GÜNÜ

Öncelikle tüm sağlık mensuplarının Dünya Tek Sağlık Gününü kutlamak isterim.

SORU 1: TEK SAĞLIK KAVRAMI NEYİ ANLATMAKTADIR

- “Tek Sağlık”, halk sağlığının korunması ve geliştirilmesi için farklı bilim dallarının ve meslek gruplarının ortak çatı altında çalışmalarının gerekliliğini vurgulayan kavram olarak tanımlanmaktadır ve bu kapsamda koruyucu hekimlik dediğimiz kavramla yakın ilişki içinde sağlık sorunlarını ortaya çıkmadan önlemek adına önemli bir kavramdır.

SORU 2: TARİHSEL SÜREÇTE BU KAVRAMA RASTLANILMAKTA MIDIR?

- Çevresel faktörlerin insan sağlığını etkileyebileceğinin farkına varılması Hipokrat’a kadar uzanır. Hipokrat ilk defa Halk Sağlığının temiz bir çevreye bağlı olduğu kavramını ortaya atmış ve bu kavramı geliştirmiştir. İnsan, hayvan ve çevre sağlığının birbirine bağlı olduğu fikri Louis-René Villerme ve Alexandre Parent-Duchâtelet tarafından Fransız Devrimi sırasında tekrar gündeme getirilmiştir. Alman hekim ve patolog Rudolf Virchow 19. yüzyılda “zoonoz” yani hayvandan insana bulaşabilen hastalık terimini kullanmıştır. Tarihsel süreç içerisinde modern tıbbın babası olarak bilinen Kanadalı Doktor Sir William Osler; ve “Tek Tıp” kavramını 1984’te kullanan “Veteriner epidemiyolojinin babası” olarak bilinen Calvin Schwabe de bu anlamda öne çıkan isimler olmuştur. Dolayısıyla bugüne çok yakın gibi görünse de kökleri geçmişe dayanan bir anlayışla ele alınmaktadır diyebiliriz.

SORU 3: TEK SAĞLIK KAVRAMINI ÖNEM VE AMAÇ DOĞRULTUSUNDA AÇABİLİR MİYİZ?

- 3 Kasım Dünya Tek Sağlık Günü. Bu günün anılmasının amacı insan, hayvan ve çevre ilişkileri bağlamında gelişen sağlık tehditlerine yönelik Tek Sağlık yaklaşımına duyulan ihtiyaca dikkat çekmektir. Nitekim canlılık ve yaşam bir bütüncül kavram olarak ele alınmalıdır ve insanı ekosistem içinde var olan bir canlı olarak görmek kaçınılmazdır. Bu çerçevede düşünerek ilerleyecek olursak, Tek Sağlık Yaklaşımının özellikle ilgili olduğu çalışma alanları; Gıda Güvenliği, Zoonotik Hastalıkların Kontrolü, Laboratuvar Hizmetleri, Tropikal Hastalıklar, Çevre Sağlığı ve Antimikrobiyal Direnç olarak tanımlanmıştır. Nitekim biliyorsunuz ki antibiyotikler günümüzde vücutta yapmış

oldukları birikim ve oluşturdıkları dirençle özellikle 2000'li yılların başından bugüne mercek altındalar. Hatta hayvan beslemede büyümeyi geliştirici faktör olarak kullanılmaları 2006 yılında yasaklandı. Dolayısıyla aslında bu noktada da bakınız beşeri ve veteriner hekimliğin kesiştiği ve birbirine muhtaç olduğu bir alanı da görüyoruz. Bunun yanı sıra yaygın görülen zoonotik yani hayvandan insana bulaşan hastalıklar, son zamanlarda artan insan ve hayvan hareketliliği, iklim değişikliği gibi faktörlerle görülme sıklıklarındaki artış, daha önce görülmediği bölgelere yayılma riski ve her yıl yeni zoonotik patojenlerin ortaya çıkması sebebiyle giderek daha da önem kazanmaktadır. Özellikle bu sorunların önüne geçilmesinde tek sağlık anlayışı büyük önem kazanmaktadır.

● **SORU4: TEK SAĞLIK KAVRAMI PENCERESİNDEN GELECEĞE YÖNELİK NELER SÖYLENEBİLİR?**

- Bilim dünyasında yaygın olarak kabul gören ortak anlayış, gelecekte daha fazla ve yeni zoonozların ortaya çıkacağı ve bu duruma şimdiden hazırlıklı olmanın gerektiği yönündedir. Ülkelerin kendi coğrafi konumları ve ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre tehdit oluşturan zoonotik hastalıkları belirleyip, korunma ve kontrol stratejilerini geliştirmeleri kaçınılmaz bir durumdadır. Son yıllarda bu hastalıkların sık sık tekrar ediyor olması, bunların tüm dünyada hayvan sağlığını olduğu kadar insan sağlığını da etkilemesi, hem ulusal hem de uluslararası otoriteleri harekete geçirmiştir. Bu hastalıklara örnek vermek gerekirse Ebola, SARS, deli dana (BSE), Kuş Gribi halkımızın da sıkça duyduğu hastalıklar sayılabilir. İnsanlardaki infeksiyon hastalıklarının %60'ı Zoonotiktir, ayrıca bu hastalıkların %75'i yeni ve yeniden önem kazanan hastalıkları oluşturmaktadır. Kuduz, şarbon, bruselloz, tularemi, ekinokokkoz, salmonelloz gibi zoonozlar eskiden beri bilinen hastalıklardır. Bu grupta yer alan hastalıklar ile geçmişten günümüze önemli mücadeleler yapılmış ve birçok ülkede de bu mücadeleler başarılı olmuştur. Klasik zoonozlar gelişmiş ülkelerde, zaman zaman seyrek vakalar halinde görülse de, gelişmekte olan ülkelerde hala insan ve hayvan sağlığını olumsuz etkileyen, ekonomik kayıplara yol açma özelliğini koruyan hastalıklardır. Son yirmi yıl içinde bilinen bu hastalıkların yanında, zoonotik karakterli yeni enfeksiyonların dünyada bazı coğrafik bölgelerde salgınlar yaptığı, bazen de bu salgınların pandemi boyutuna ulaştığı gözlenmiştir.

-

SORU 5: BU HASTALIKLAR İÇİN NE GİBİ ÖNLEMLER ALINABİLİR?

- Zoonozlarla mücadelede uygulanabilir önlemlerin alınması için, insanlardaki durumunun kesin olarak bilinmesi ve buna bağlı olarak enfeksiyon zincirinin kırılması, kontrol altına alınabilmesi için taşıyıcı veya rezervuar olan hayvanların taranması gereklidir. Bu noktada insan ve hayvanlarla ilgili hekimlerin ve diğer ilgili bilim dallarının, tanı ve taramada standart ve spesifik tanı yöntemleri kullanmaları, epidemiyolojik tahmin izleme programları geliştirmeleri, rezervuar olarak görev yapan yabani hayvan popülasyon izleminin yapılması, epidemiyolojik verilerin yaygınlaştırılması konularında mutlaka yardımlaşmaları gerekmektedir.

SORU 6: ANLAŞILDIĞI KADARIYLA SAĞLIĞIN KORUNMASINDA TEK SAĞLIK KAVRAMI MAJÖR BİR YER ALIYOR DOĞRU MUDUR?

- Zoonotik hastalıklarla mücadelede başarı tek sağlık yaklaşımı ile mümkündür. Tek Sağlık Yaklaşımı yerel, ulusal ve evrensel anlamda insanların, hayvanların ve çevrenin tam sağlığa ulaştırılması için farklı disiplinlerin birlikte çalışması ve işbirliğini ifade eder. Ve bu şekliyle Dünya sağlığını korumayı amaçlar.
- Uluslararası ölçekte 2016 yılından itibaren 3 Kasım olarak kabul edilen ve bu yıl dokuzuncusu kutlanan “Tek Sağlık” günü kutlu olsun.